

Bestrijd haatzaaien!¹

M. van der Linden-Smith

Vrijheid van meningsuiting kan worden beperkt, en met het strafbaarstellen van de zgn. uitingsdelicten heeft onze wetgever dat ook gedaan. In dit artikel wordt bekeken hoe haatzaaiende en discriminatoire uitlatingen op het internet bestreden worden. Het internet heeft een paar kenmerkende eigenschappen die bestrijding van discriminatoire uitlatingen heel lastig maken. In theorie kunnen zowel de strafrechtelijke als de privaatrechtelijke weg bewandeld worden. Het meest effect hebben nog de notice-and-take-down verzoeken van het Meldpunt Discriminatie Internet – maar dat is altijd achteraf. Zelfregulering en strafrecht hebben maar een bescheiden bijdrage aan de bestrijding van discriminatoire uitlatingen. De tijdgeest op het internet is juist om ongenueerd, ongenueerd zo bot mogelijke taal uit te slaan.

1. Inleiding

Op 27 maart 2008 werd eindelijk de lang verwachte film van Geert Wilders, *Fitna*, op het internet gepubliceerd. Zet die film aan tot haat? Mijn gezonde verstand zegt van wel. Zijn Wilders zelf, en degene die publicatie van de film faciliteert, strafbaar? Dat is een heel andere vraag, die onder meer een afweging vereist met het grondrecht op vrijheid van meningsuiting (art. 7 Gw en art. 10 EVRM). Daar brand ik mij liever nu nog even niet aan; hoezeer ik het ook hartgrondig met Wilders oneens ben, vind ik wel dat het debat gevoerd moet kunnen worden, en dat is precies waar het bij vrijheid van meningsuiting om gaat.²

Dit artikel gaat niet over de grenswesties tussen uitingsdelicten en vrijheid van meningsuiting. Gegeven is dat onze wetgever de clausulering van het recht op vrijheid van meningsuiting heeft gebruikt om, geheel in overeenstemming met internationale afspraken³, een aantal uitlatingen strafbaar te stellen. Of de uitlatingen van Wilders daaronder vallen weet ik niet. Feit is dat er helaas genoeg uitlatingen op het internet te vinden zijn die duidelijk wèl te kwalificeren zijn als strafbare discriminatoire uitlatingen.

In dit artikel bespreek ik hoe de strafbare discriminatoire uitlatingen van art. 137c-137e Sr op het internet aangepakt kunnen worden: hoe te zorgen dat ze niet op het internet komen, dat ze verwijderd worden als ze er toch op staan, en hoe auteur en verspreider van dergelijke uitlatingen ter verantwoording moeten worden geroepen.

Omdat eerst duidelijk moet zijn welke delicten aan de orde zijn, geef ik in par. 2 eerst de betreffende delictomschrijvingen kort weer. Par. 3 gaat over de plaats van uitlatingen op het internet, en over wie in staat is uitlatingen te verwijderen en informatie te geven over de herkomst ervan. De

vierde paragraaf noemt een aantal kenmerken van het internet, die aan de ene kant maken dat internet in veel gevallen het ideale forum is om je mening te uiten, maar aan de andere kant de bestrijding van onrechtmatige uitlatingen behoorlijk frustreren. In par. 5 komt de privaatrechtelijke aanpak aan de orde: welke mogelijkheden hebben burgers om discriminatoire of anderszins onrechtmatige uitlatingen aan te pakken. De strafrechtelijke weg is het onderwerp van par. 6. In par. 7 bespreek ik de organisatie die zich bij uitstek toelegt op de bestrijding van discriminatoire uitlatingen op het internet: het Meldpunt Discriminatie Internet. En ik eindig bij wijze van conclusie met wat sombere bespiegelingen.

2. De strafbaarheid van discriminatoire uitlatingen

Art. 137c Sr stelt strafbaar het zich in het openbaar, mondeling of bij geschrift of afbeelding, opzettelijk beledigend uitlaten over een groep mensen wegens hun ras, hun godsdienst of levensovertuiging, hun hetero- of homoseksuele gerichtheid of hun lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap. Art. 137d Sr bedreigt het in het openbaar aanzetten tot haat tegen of discriminatie van mensen of gewelddadig optreden tegen persoon of goed van mensen wegens dezelfde gronden (plus sekse) met straf. Ten slotte stelt art. 137e Sr het openbaarmaken (anders dan ten behoeve van zakelijke berichtgeving) van dergelijke uitlatingen strafbaar. 'Openbaar' in deze delictomschrijvingen wil zeggen dat de uitlating gericht moet zijn op een potentieel groot en onbepaald aantal personen. Niet openbaar is een uitlating waarvan alleen door een beperkte en duidelijk omschreven

1. Dit artikel is een gewijzigde en ingekorte versie van 'Discriminatie op internet: wat doen we eraan?', te verschijnen in J.H. Gerards, P.R. Rodrigues en P.J.J. Zoontjes (red.), *Gelijke behandeling: oordelen en commentaar 2007*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2008.
2. Inmiddels heeft de Voorzieningenrechter in 's-Gravenhage beslist dat de film niet onrechtmatig is ten opzichte van moslims in Nederland, Vz. 's-Gravenhage 7 april 2008, LJN BC8732.
3. Aanvullend Protocol bij het Verdrag inzake de bestrijding van strafbare feiten verbonden met elektronische netwerken, betreffende de strafbaarstelling van handelingen van racistische of xenofobische aard verricht via computersystemen; Straatsburg, 28 januari 2003, *Trb.* 2005, nr. 46.

groep personen kennis genomen kan worden.⁴ ‘Beledigend’ betekent dat de morele integriteit van de leden van de groep wordt aangetast.⁵ In de rechtspraak wordt ook de context van de uitlating meegewogen bij de bepaling van de toepasselijkheid van deze delictomschrijvingen, in die zin dat aan een op zichzelf beledigende uitlating het beledigende karakter kan komen te ontvallen door de context van het geheel waarvan de uitlating deel uitmaakt – bijvoorbeeld: als de kennelijke bedoeling is om aan het maatschappelijk debat bij te dragen.⁶

3. De plaats van discriminatoire uitlatingen, en wie feitelijke macht heeft

Discriminatoire uitlatingen zijn op verschillende plaatsen op het internet te vinden. Zonder aanspraak te maken op volledigheid noem ik er een paar:

1. Op een eigen website. Iemand maakt een site en plaatst daarop uitlatingen (van hemzelf of van iemand anders) die niet door de beugel kunnen.
2. Op de site van iemand anders. Bijvoorbeeld: veel weblogs bieden de mogelijkheid aan bezoekers om te reageren op berichten, zoals het beruchte *Geenstijl.nl*. Ook fora en sites zoals YouTube die vooral of uitsluitend door content van bezoekers gevuld worden vallen in deze categorie.
3. In chatrooms. Communicatie in chatrooms heeft een vluchtig karakter en is normaal gesproken naderhand niet meer te raadplegen.
4. In mailinglijsten.⁷ Mailinglijsten zijn een soort tussenvorm: het archief is vaak voor leden nog wel te raadplegen.⁸

Alle genoemde plaatsen kunnen zowel openbaar toegankelijk zijn, als besloten in verschillende gradaties. Vaak volstaat het (gratis of betaald) aanmaken van een account, maar soms is een (deel van een) website alleen toegankelijk voor bijvoorbeeld leden van een bepaalde vereniging (waarbij de toelatingsseisen voor de vereniging dus ook gelden voor toegang tot de site). Het moge duidelijk zijn dat de mate van beslotenheid invloed heeft op het al dan niet voldaan zijn aan het bestanddeel ‘openbaar’ uit de delictomschrijvingen. Alleen als van een uitlating slechts door een beperkte en duidelijk omschreven groep personen kennis genomen kan worden, is die uitlating niet openbaar. Als iedereen een account kan aanmaken om zich aan te melden, zijn de via dat account gedane uitlatingen naar mijn mening wel openbaar. Pas als er een zekere toelatingsprocedure is (zoals bijvoorbeeld bij mailinglijsten waar gevoelige, persoonlijke onderwerpen besproken worden) is er geen sprake van openbaarheid.

Aparte vermelding verdienen links. Is het leggen van een deeplink te zien als een openbaarmaking? Ik ben geneigd om te zeggen van niet: de gewraakte uitlating is immers al openbaargemaakt (namelijk op de site waar de link naar verwijst). Hooguit zou verdedigd kunnen worden dat een link bijdraagt aan de verspreiding van die informatie.⁹ In het verleden heeft de rechter overigens wel eens, in een flink bekritiseerde uitspraak¹⁰, geoordeeld dat een link naar onrechtmatige informatie in dat geval zelf ook onrechtmatig was.

De plaats van een uitlating bepaalt ook wie er feitelijk de mogelijkheid hebben om die uitlating weg te halen. Vaak, maar niet altijd, is dat de auteur zelf. De beheerder van een site, of die nou webmaster, moderator, eigenaar of nog anders heet, is vaak het eerste aanspreekpunt bij klachten over de inhoud van een site, en hij of zij is zeker in een positie om gewraakte uitlatingen te verwijderen. Wellicht heeft hij of zij ook informatie over van wie bepaalde uitlatingen afkomstig zijn; misschien een nickname, die relateerd kan worden aan een e-mailadres of een IP-adres. Dan is de hulp van de ISP die dat e-mailadres of dat IP-adres heeft uitgegeven nodig om de gegevens van de betreffende abonnee te achterhalen. In de volgende paragraaf wordt dit besproken. Als laatste komt in beeld de internetprovider waar een site gehost wordt. In extreme gevallen kan die een hele site uit de lucht halen.

4. Kenmerken van het internet

Waarom is het nou tegenwoordig zoveel aantrekkelijker om iets op internet te roepen, dan om op een kistje in het plaatselijke park te gaan staan? Je bereik is veel groter, en op internet sta je niet zo voor schut, niemand kan je zien, en dat maakt het veel gemakkelijker om controversiële dingen te zeggen. Ook loop je niet het risico om ter plekke in elkaar geslagen te worden.

En op internet kun je goed aandacht trekken: hoe controversiëler de uitlating, hoe meer stof opwaait, hoe meer mensen het zien. En als dan blijkt dat die uitlating onrechtmatig of strafbaar was, dan is de kans groot dat het vrijwel onmogelijk blijkt om die uitlating echt, definitief van het internet te verwijderen, omdat er altijd wel een grapjas is die het weer ergens anders uploadt.¹¹

4. Zie A.L.J. Janssens en A.J. Nieuwenhuis, *Uitingsdelicten*, Deventer: Kluwer 2005, p. 133; Hof Amsterdam 13 september 1984, *NJ* 1985, 409.
5. A.L.J. Janssens en A.J. Nieuwenhuis, *Uitingsdelicten*, Deventer: Kluwer 2005, p. 134.
6. Zie o.m. Rb. Amsterdam 25 januari 2006, *LJN* AV2201.
7. Een mailinglijst is, de naam zegt het al, een lijst met e-mailadressen, die ook een soort community kunnen vormen. Via een mailinglijst kunnen bijv. lotgenoten ervaringen uitwisselen en steun bij elkaar vinden. Er zullen ongetwijfeld ook mailinglijsten bestaan waarin bijvoorbeeld Lonsdale-jongeren zich verenigd hebben en via welke ze hun ideeën over andere bevolkingsgroepen aanscherpen en met elkaar delen.
8. Zie bijv. <http://dir.groups.yahoo.com/dir/> voor een overzicht van allerlei mailinglijsten.
9. Zoals de Rb. Rotterdam oordeelde in zijn vonnis van 30 oktober 2007, *LJN* BB7174, waarin het leggen van een link werd gezien als ‘verspreiding’, dat i.c. opruiing opleverde (art. 132 Sr).
10. Voorzieningenrechter Amsterdam 20 juni 2002 (*Deutsche Bahn vs Indymedia*) *LJN* AE4427, met noot door L.F. Asscher op <http://www.ivir.nl/publicaties/asscher/deutschebahn-xs4all.html>.
11. Zoals bijvoorbeeld gebeurde in de zaak van Daniella Cicarelli, zie het bericht op nu.nl: http://www.nu.nl/news/1132993/54/rss/Vrijend_Braziliaans_model_verliest_zaak_tegen_Youtube.html.

Internet maakt het mogelijk om je te verschuilen: je hoeft je eigen naam niet te gebruiken, en het achterhalen daarvan kan best lastig zijn. Veel gebruikers wanen zich anoniem op het internet. Toch is het bij het tot nu toe meest spraakmakende misdrijf waarbij internet een rol speelde gelukt om de verdachte te traceren.¹² Het enige wat (al dan niet met enig technisch spuurwerk) in geval van een anonieme uitlating gevonden kan worden is het internetadres (IP-adres) van de computer waarvandaan de gewraakte uitlatingen zijn gedaan, en dat leidt naar een internetprovider. Art. 126na Sv geeft opsporingsambtenaren de bevoegdheid om identificerende gegevens te vorderen van de aanbieder van de gebruikte telecommunicatiedienst. Dit betekent dat de provider die de verdachte gebruikt om verbinding met het internet te leggen, verplicht kan worden de zogenaamde NAW-gegevens van zijn abonnee aan justitie bekend te maken. Dat helpt niet in de gevallen van een openbare computer, meeliften op andermans Wifi, of gebruik van een anonymizer: dan moeten andere opsporingsmethoden worden ingezet.¹³

Hoewel er niet zoiets bestaat als een risico-aansprakelijkheid (zeker niet in strafrechtelijke zin) voor wat er via jouw IP-adres op internet gezet wordt, nemen rechters in strafzaken toch vrij gemakkelijk aan dat de verdachte die voor hen staat en die volgens de ISP bij dat IP-adres hoort, degene is die ook de verantwoordelijkheid voor die uitlating draagt.¹⁴ Voor private partijen is het achterhalen van NAW-gegevens nog een heel ander verhaal. Deze problematiek speelt vooral bij inbreuken op auteursrecht. De heersende leer hieromtrent werd door het Hof Amsterdam neergelegd in het arrest Pessers/Lycos.¹⁵

Zoals bekend trekt internet zich niets aan van landsgrenzen. Sterker nog: het is helemaal niet relevant (en bij gebruikers meestal ook niet bekend) waarvandaan uitlatingen op het internet gezet worden, of waar de computer staat waar een site op 'ghost' wordt. Feit is dat uitlatingen die op het internet staan, vanaf elke computer ter wereld die verbinding heeft met het internet, gelezen kunnen worden.¹⁶ Dit is een probleem voor de vraag welke rechter bevoegd is, en welk recht van toepassing is, als bepaalde uitlatingen niet door een nationaal bepaalde beugel kunnen. Als al rechtsmacht wordt aangenomen en het eigen recht van toepassing wordt verklaard, dan is er vervolgens nog de niet onbelangrijke kwestie van de tenuitvoerlegging van een eventuele veroordeling.¹⁷

Ervan uitgaande dat er ergens (in 'country of origin' of 'Handlungsort') iemand is die een uitlating op het internet zet, die door iemand anders ergens (in het 'country of destination', of 'Erfolgsort') gelezen wordt, zijn er in dit verband twee mogelijkheden, die *in extremo* allebei tot een onwenselijk resultaat leiden. In de eerste plaats kan de rechter in het land van oorsprong bevoegd zijn, dat wil zeggen dat iedere staat zijn eigen onderdanen in bedwang moet houden en, omgekeerd, dat je bij het plaatsen van uitlatingen op internet alleen maar rekening hoeft te houden met de wetgeving van het land waar je gevestigd bent. Voor uitlatingen die niet door de beugel kunnen, kun je je dan vestigen in het land met de meest soepele wetgeving, waar niets strafbaar is, waar nergens tegen wordt opgetreden of waar in

ieder geval een lage vervolgingsprioriteit bestaat. Bij dat uitgangspunt kan alles op internet gezegd en getoond worden. In de tweede plaats kan de bevoegdheid tot vervolging en berechting worden toegekend aan het bestemmingsland. In dat geval zou je, voordat je iets op internet zet, eigenlijk moeten checken of dat niet ergens in de wereld strafbaar of onrechtmatig is. Dit is praktisch onhaalbaar en het is ook principieel onwenselijk, omdat er zo van de vrijheid van meningsuiting zoals wij die kennen weinig overblijft: het zogenaamde 'chilling effect'.

Onze Nederlandse strafwet hanteert voor uitlatingen op het internet mede het bestemmingslandbeginsel. Art. 2 Sr, dat bepaalt dat de Nederlandse strafwet toepasselijk is op eenieder die zich in Nederland aan enig strafbaar feit schuldig maakt, wordt zo geïnterpreteerd dat iemand zich al in Nederland aan enig strafbaar feit schuldig maakt als de gevolgen zich in Nederland openbaren. Dus: als een strafbare uitlating in Nederland te zien is, dan is het feit in Nederland gepleegd en is de Nederlandse wet toepasselijk.¹⁸ In het algemeen zal bij internationale zaken met een onbekende verdachte de rechtbank te Amsterdam bevoegd zijn krachtens art. 5 Sv.

Ook op het internet wordt de soep meestal niet zo heet gegeten als ze wordt opgediend. Het hebben van rechtsmacht is één ding, maar voor de tenuitvoerlegging van een sanctie tegen een verdachte die zich in een ander land bevindt, is men aangewezen op medewerking van dat land. Daar zit vaak een probleem. Zolang iemand in het land met de meest soepele wetgeving blijft, en dit land weigert iemand te vervolgen of uit te leveren, kan hij *de facto* bijna alles op internet roepen. Omgekeerd: het heeft voor de Nederlandse justitie weinig zin om uitlatingen aan te pakken op internationale sites zoals bijvoorbeeld Stormfront, als er geen kans is dat de verdachte ooit op Schiphol in de kraag gegrepen

12. Hof Amsterdam 30 november 2004, *LJN* AR6799.

13. Zoals in het geval van de Campina-zaak (zie hierboven), een rechtshulpverzoek aan de VS.

14. Voorbeelden waarin een dergelijk verweer gevoerd werd: Rechtbank Zutphen 13 juli 2004 (CU2night), *LJN* AQ1722; Rechtbank Rotterdam 30 oktober 2007 (opruiming via link), *LJN* BB7174.

15. Van 24 juni 2004, bevestigd door de HR op 25 november 2005, *LJN* AU4019 (waarin het ging over een beschuldiging van fraude). Voor een rechtspraakoverzicht zie www.internetrechtspraak.nl, onder het kopje 'doorgeven NAW-gegevens'.

16. Tenzij sites, bijv. door gebruik van een filter, geblokkeerd zijn.

17. Zie over deze problematiek onder meer EHRM, *Perrin tegen het Verenigd Koninkrijk*, 18 oktober 2005, *European Human Rights Cases* 2006, afl. 2, 7 februari 2006, p. 112-119, m.nt. Groothuis.

18. Deze benadering is vooral bekend uit de Nederlandse veroordelingen (privaatrechtelijk, via de onrechtmatige daad) van sites die vanuit het buitenland kansspelen aanbieden in strijd met de Wet op de Kansspelen, zie het rechtspraakoverzicht onder het kopje Gokken op internet op www.internetrechtspraak.nl.

kan worden.¹⁹ Helaas blijft er voor de Nederlandse justitie ook genoeg te doen tegen sites waarbij dit grensoverschrijdende probleem niet speelt.

5. De privaatrechtelijke aanpak

Een burger die een discriminatoire uitlating van het internet verwijderd wil hebben, kan uiteraard aangifte doen bij de politie en hopen dat er dan wat mee gebeurt. Daarnaast kan hij ook zelf actie ondernemen, als hij tenminste aannemelijk kan maken dat hij schade lijdt door die uitlating. Hij kan natuurlijk de auteur van de uitlating aanspreken indien hij die kan achterhalen, of kan bereiken via een e-mailadres. Grote kans dat de auteur zich beroept op zijn vrijheid van meningsuiting of in het geheel niet reageert, in de hoop ongrijpbaar te zijn. Wie weet haalt de auteur, als hij dat kan, de gewraakte uitlating van het internet af, daarmee zou het doel dan bereikt zijn. Of de eiser dan nog met succes schadevergoeding kan vorderen lijkt me erg twijfelachtig. Wat hij ook kan doen is de zogenaamde notice-and-takedown procedure in gang zetten. Hij moet dan de beheerder van de site, en in tweede instantie eventueel de provider waar de site gehost wordt er van in kennis stellen dat de site onrechtmatige (namelijk strafbare) informatie bevat, en hem aansporen die informatie prompt te verwijderen. Ik zou er bij dat verzoek ook op wijzen dat hij (beheerder of ISP) zelf aansprakelijk is voor die informatie als hij dat niet doet, onder verwijzing naar art. 6:196c lid 4 BW (en evt. strafrechtelijk: art. 54a Sr).

Na zo'n verzoek wordt de betreffende uitlating meestal wel verwijderd, zoals in par. 7 verder aan de orde zal komen. Mij zijn geen zaken bekend waarin na een notice-and-takedown procedure nog een private rechtszaak volgde.²⁰

6. De strafrechtelijke aanpak

Via de strafrechtelijke weg is het, als gezegd, wat gemakkelijker om de auteur van de uitspraak te achterhalen. Er zijn maar weinig uitspraken gepubliceerd waarin een verdachte is veroordeeld voor discriminatoire uitlatingen op het internet.²¹

In een uitspraak van de Rechtbank 's-Hertogenbosch van 21 december 2004 wordt een verdachte die op een site de Holocaust heeft ontkend, veroordeeld tot vier weken voorwaardelijke gevangenisstraf (art 137c Sr).²² De raadvrouw had aangevoerd dat opzet van haar cliënt niet was gericht op het beledigen van een groep mensen, maar dat hij slechts had willen deelnemen aan het publieke debat over Joden, Palestijnen, de Holocaust en het revisionisme. De rechtbank oordeelt echter dat 'de bewezenverklaarde uitlatingen niet alleen op zichzelf, maar ook gezien in hun context onnodig grievend' zijn en dat die uitlatingen niet kunnen worden beschouwd 'als uitlatingen met geen ander doel dan deelneming aan het publieke debat over een historisch/maatschappelijk vraagstuk.' In de strafmaat heeft de rechtbank meegewogen dat verdachte de gewraakte uitlatingen meteen heeft verwijderd toen hij is gewezen op het strafbare karakter ervan.

In een uitspraak van de politierechter Amsterdam is een verdachte veroordeeld tot een geldboete van € 1.000.²³ Hij heeft zich in het openbaar schriftelijk opzettelijk beledigend

uitgelaten over groepen mensen, namelijk homoseksuelen en Joden (art. 137c Sr). De politierechter overweegt dat de vraag of een bepaalde uitlating beledigend is in drie delen uiteenvalt:

- a) Is de gebezigde uitlating op zichzelf beledigend?
- b) Volgt uit de context van het geheel waarvan de beledigende uitlating deel uitmaakt dat het kennelijk aan het maatschappelijk debat bijdraagt, waardoor het beledigende karakter aan de uitlating komt te ontvallen?
- c) Indien vraag b) bevestigend wordt beantwoord: kan desondanks worden gesproken van een onnodig grievende uitlating?

Deze vragen worden toegepast op de tenlastegelegde uitlatingen. De tenlastegelegde passages '(vunzige) flikkers', '...hoeven de homo's niet meer onherroepelijk ter dood gebracht worden, indien ze op onreine wijze bij elkaar liggen, maar het mag wel' en '[d]aarom is de doodstraf voor een homofiel in mijn ogen nog een te milde straf' zijn naar het oordeel van de politierechter op zichzelf beledigend, zelfs al zouden ze aan een maatschappelijk debat bijdragen (wat *in casu* niet het geval is). Dat verdachte geen opzet heeft gehad om homoseksuelen te beledigen maar alleen een 'humoristisch' stukje wilde schrijven maakt niet uit: er is sprake van voorwaardelijk opzet²⁴, nu de bedoeling van de schrijver

19. Uiteraard kan de Nederlandse vertakking wel aangepakt worden, en dat gebeurt ook, zie het bericht op <http://www.meldpunt.nl/index.php?link=pers> (laatst geraadpleegd 28 november 2007).
20. Een bekende poging om discriminatie via het internet privaatrechtelijk aan te pakken is de zaak Yahoo: de Franse rechter veroordeelde Yahoo om de toegang tot een veilingsite met Nazi-memorabilia voor Fransen te blokkeren vanwege strijd met de Franse strafwet: TGI Paris, Ordonnance de référé du 20 nov. 2000, uitspraak online te vinden op <http://www.juriscom.net/txt/jurisfr/cti/tgiparis20001120.htm>. De Amerikaanse rechter oordeelde vervolgens dat de Franse veroordeling in strijd kwam met het Amerikaanse First Amendment, zie <http://www.cdt.org/press/011108press.shtml>.
21. Zie verder onder meer: Rb. Den Haag 13 juli 1999, parketnr. 09/901011-98 en 99 en Rb. Arnhem 28 november 2000, parketnr. 05/072424-00, Rb. Dordrecht 11 juni 2002, *LJN* AE3928, AE3931 en AE3932, en Politierechter Rotterdam 24 mei 2006 (Housewitz), aantekening mondeling vonnis gepubliceerd op <http://soliscms.uu.nl/content/Housewitz.pdf>.
22. Rechtbank 's-Hertogenbosch 21 december 2004 (ontkenning Holocaust), *LJN* AR7891.
23. Rechtbank Amsterdam 25 januari 2006 (Het Periodiek Internetsysteem), *LJN* AV2201.
24. Omdat 'hij welbewust de aanmerkelijke kans heeft aanvaard dat hij deze groep met voornoemde uitlatingen onverschoonbaar zou beledigen' (r.o. 3.6).

voor de gemiddelde bezoeker van zijn site niet zonder meer duidelijk is.

Ook de tenlastegelegde passages ‘Weer zo’n groepje daglichtschuwende wetteloze joden, denk ik dan dikwijls’ en ‘Ja, ook vandaag nog gedragen de Joden zich dus als beesten, vrienden’ zijn naar het oordeel van de politierechter op zich zelf beschouwd beledigend. Echter, de eerste passage wordt beschouwd als een bijdrage aan een maatschappelijk debat (namelijk naar aanleiding van het in première gaan van de film ‘The Passion of the Christ’ van Mel Gibson), waardoor het beledigende karakter aan de uitlating komt te ontvallen. Hoewel de uitlating op zichzelf dus wel beledigend is, oordeelt de rechter dat hij niet ‘onnodig grievend’ is. Daarmee zijn de drie bovengenoemde vragen beantwoord in die zin dat deze uitlating *in casu*, door zijn context, niet valt onder strafbare belediging. De tweede passage is wél een strafbare uitlating.²⁵

In de motivering van de straf verwijst de rechter expliciet naar internet als medium om van de vrijheid van meningsuiting gebruik te maken:

‘Vrijheid van meningsuiting is een belangrijke verworvenheid in de samenleving. Het internet biedt een uitstekend en gemakkelijk toegankelijk medium om van deze vrijheid gebruik te maken en een mening te uiten. Keerzijde van de gemakkelijke toegankelijkheid van dit medium is dat eenieder ongehinderd teksten openbaar kan maken waardoor anderen onnodig gekwetst en gegriefd worden, terwijl met dergelijke uitlatingen geen te respecteren doelen worden gediend. Overschrijding van de grenzen van het aanvaardbare dient dan ook te worden bestraft.’

In hoger beroep is het hof²⁶ het in grote lijnen met de politierechter eens, zij het dat het een andere straf oplegt, namelijk één week voorwaardelijke gevangenisstraf met een proeftijd van twee jaren (omdat verdachte kennelijk de zitting blijf had gegeven het laakbare van zijn uitlatingen niet voldoende in te zien) en een geldboete van € 500. Het hof constateert dat het door de verdachte te zijner verdediging aangevoerde debat ook door hem had kunnen worden gevoerd zonder vermelding van de gewraakte passages, dus dat die passages geenszins noodzakelijk waren.

Aldus speelt het feit dat een uitlating via internet verspreid wordt, niet echt een rol in deze uitspraken. Het specifieke van internet zit ‘m vooral in al die potentiële zaken die niet aan het oordeel van de rechter onderworpen worden.

7. Het Meldpunt

Speciaal voor de bestrijding van discriminerende uitlatingen op het internet is 10 jaar geleden het Meldpunt Discriminatie Internet (hierna: Meldpunt) opgericht. Het Meldpunt is, de naam zegt het al, een meldpunt. Eenieder die discriminatoire uitlatingen op het internet tegenkomt, kan die melden bij het Meldpunt. Het Meldpunt onderzoekt de melding. Als daar aanleiding voor is, zet het Meldpunt de notice-and-take-down procedure in gang, door de plaatsers van de uitlating of de beheerder van de betreffende website aan te sporen de betreffende uitlating te verwijderen. Als het Meldpunt van mening is dat het een strafbare uitlating

betreft doet het Meldpunt aangifte bij de politie. Het Meldpunt bewandelt aldus zowel de privaatrechtelijke als de strafrechtelijke weg – waarbij de privaatrechtelijke aanmerkelijk meer succes heeft.

In 2006 werden bij het Meldpunt 1135 meldingen gedaan over 1728 uitlatingen, waarbij moet worden opgemerkt dat lang niet alle gemelde uitlatingen naar het oordeel van het Meldpunt onder de strafbepalingen vallen.²⁷ In bijna alle gevallen (97%) werd een verzoek om verwijdering gehonoreerd, ook door buitenlandse (met name Amerikaanse) providers.²⁸ In 2006 is zeven keer aangifte bij de politie gedaan. Er zijn in 2006 drie aangiften afgehandeld, dertien zaken lopen nog.

Na een verzoek van het Meldpunt wordt een discriminatoire uitlating dus meestal verwijderd. Toch bestaat er bij het Meldpunt teleurstelling over het ‘zelfreinigend vermogen’ van forums en blogs. Het Meldpunt zou willen dat beheerders op eigen initiatief uitlatingen verwijderen, en niet slechts na een verzoek van het Meldpunt.²⁹ Ook is het Meldpunt teleurgesteld over het gebrek aan voortvarendheid waarmee aangiftes afgehandeld worden. Sinds zijn oprichting in 1997 constateert het Meldpunt al dat de strafrechtelijke aanpak van discriminatie op het internet regelmatig tekort schiet. Ook in 2006 is te weinig prioriteit gegeven aan het bestrijden van discriminatie op internet.³⁰ Het Meldpunt is niet erg positief gestemd. Het klimaat op het internet verhardt, met name op weblogs en fora. Al in 2006 gaf het Meldpunt in zijn jaarverslag aan dat ‘[g]ebruikers op dit soort webforums en blogs ... om het hardst beledigingen, bedreigingen en haat [uiten] tegen alles waar zij ‘tegen’ zijn of wat hen irriteert en dat is nogal wat. Als een grimmige kleuterklas die haar speelgoed zo stuk mogelijk wil slaan, laten zij een eindeloze stroom van narigheid op

25. En wel opzettelijke belediging van een groep mensen wegens hun ras. ‘Zonder te willen treden in de beantwoording van de vraag of het jodendom dient te worden opgevat als ras of als godsdienst, is de politierechter van oordeel dat aan de term ‘ras’ in artikel 137c van het Wetboek van Strafrecht in het licht van het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie van 7 maart 1966 (Verdrag van New York), een zodanig ruime betekenis moet worden toegekend dat in het onderhavige geval veroordeling moet volgen.’

26. Hof Amsterdam 17 november 2006, LJV AZ3011.

27. Het jaarverslag is daar niet helemaal duidelijk over, maar waarschijnlijk wordt ongeveer 58% van de gemelde uitlatingen strafbaar bevonden.

28. Ondanks de veel ruimere vrijheid van meningsuiting in de VS (First Amendment). Echter, Amerikaanse providers geven in hun algemene voorwaarden (Terms of Service) vaak aan dat kinderporno, schending van copyright en discriminatoire uitlatingen niet toegestaan zijn. Het Meldpunt kan dan een beroep doen op die ToS om een uitlating verwijderd te krijgen.

29. Jaarverslag Meldpunt 2006, p. 12.

30. Idem, p. 25.

het Internet neerdalen.³¹ Dat is niet onschuldig, en kan wel degelijk gevolgen in de strafbare zin hebben van aanzetten tot haat en geweld.

Mensen hebben een drang tot reageren op berichten die hen raken. Die drang komt op internet snel, ongefilterd, en ongehinderd door gêne vanwege het gebrek aan face-to-face contact, tot uitlating in botte reacties. Ook daarover maakt het Meldpunt zich zorgen: ‘Het Internet als de grootste zeepkist ter wereld waar – schijnbaar anoniem – mensen kunnen worden gediscrimineerd, beledigd totdat ze maar ophouden met publiceren, waar frustraties ongelimiteerd kunnen worden geuit, waar dwangmatig wordt gereageerd omdat je anders niet meetelt, waar haat wordt gepredikt en waar men aanzet tot geweld, dit alles aangevuurd, toegelicht en gefaciliteerd door sommige populaire weblogs.’³²

8. Conclusie

Ik had al aangekondigd dat ik met wat sombere bespiegelingen zou eindigen. Het internet lijkt mij wel eens bol te staan van de aanstootgevende, kwetsende, inbreukmakende, illegale en anderszins foute content. Onder de vlag van de vrijheid van meningsuiting lijkt een wedstrijd aan de gang om zoveel mogelijk te choqueren.

Gevoed door uitlatingen van sommige politici de laatste tien jaar is het tegenwoordig steeds meer *bon ton* en geaccepteerd om je ongenueanceerd en in grove bewoordingen uit te laten over religie en over bevolkingsgroepen. Internet biedt, als gezegd, een mooi platform om dat ongegeneerd, in grote getale en betrekkelijk anoniem te doen, waardoor ook nog eens een ophitsend effect gecreëerd wordt. Alle wetgeving, beleidsvoornemens, onderzoeken en goede bedoelingen ten spijt, moeten we denk ik constateren dat het recht, en ook zelfregulering, hier niet zo heel veel tegen kunnen doen. De ergste excessen zijn misschien, als we geluk hebben, met heel veel moeite strafrechtelijk te bestrijden. Dweilen met de kraan open heet dat, en ik denk dat we dat toch moeten doen.

Daarnaast moeten we natuurlijk ook werken aan het dichtdraaien van de kraan. En dat betekent op dit moment: je als samenleving niet laten leiden door angst en vooroordelen, en niet een hele bevolkingsgroep, een hele religie, aankijken op acties van enkelingen.³³

31. Idem, p. 8.

32. Idem, p. 22.

33. Zoals Job Cohen het in een eerste reactie op het openbaar worden van Fitna verwoordde: ‘Wat Wilders aldoor doet is de extremen plaatsen voor datgene waar de hele islam voor staat’. In: Fitna is uit, hoe reageert Nederland en de wereld?, Nova, 27 maart 2008.